

Wittgenstein I, II en III

20 - 24 augustus

Begeleiding: Jan Sietsma

'De filosofische opmerkingen in dit boek vormen als het ware een verzameling landschapsschetsen, die op lange en ingewikkelde tochten zijn ontstaan', schrijft Wittgenstein in zijn postuum gepubliceerde *Philosophische Untersuchungen* (1953). Maar eerder zag het er niet naar uit dat de Oostenrijkse filosoof nog grillige wegen zou afleggen. In het voorwoord van zijn andere grote werk, de *Tractatus Logico-Philosophicus* (1922), stelde hij namelijk dat hij met alle wijsgerig problemen had afgerekend.

Ludwig Wittgenstein (1889-1951) staat eerst en vooral te boek als taalfilosoof. In het voetspoor van Frege en Russell ontwikkelde Wittgenstein aanvankelijk een 'afbeeldingstheorie van taal'. Hij trachtte te beargumenteren dat de taal en de wereld dezelfde structuur delen en dat we op basis daarvan kunnen beoordelen of iemand zinvol taalgebruik bezigt. Later vestigde Wittgenstein er de nadruk op dat de betekenis van woorden afhangt van hun gebruik: in elk afzonderlijk 'taalspel' zijn we (ongemerkt) gebonden aan talloze regels.

Verspreid over zijn oeuvre, bevinden zich voorts talloze opmerkingen over uiteenlopende zaken als psychologie, ethiek, kunst en religie. Ook deze komen gedurende deze week aan bod. De verschillende schetsen uit het landschap van Wittgenstein zullen soms ineenvloeiën, maar een panoramisch overzicht kan en zal het niet worden: 'De taal is een labyrint van wegen. Je komt van de ene kant en je weet de weg; je komt van een andere kant op dezelfde plaats, en je weet de weg niet meer.'

Programma

Maandag 20 augustus

- 10.00 uur Aankomst & ontvangst
- 10.30 uur Introductie: leven en werk van Wittgenstein - *Jan Sietsma*
- 15.00 uur Achtergronden bij de vroege Wittgenstein: Frege & Russell - *Göran Sundholm*
- 20.00 uur Inleiding op de *Tractatus Logico-Philosophicus* - *Harm Boukema*

Dinsdag 21 augustus

- 09.30 uur Vervolg bespreking *Tractatus* (tekstlezing, discussie) - *Harm Boukema*
- 15.00 uur Overgangperiode & inleiding op de *Philosophische Untersuchungen* - *Kim van Gennip*
- 20.00 uur Religie aan de grenzen van de taal - *Peter Bloemendaal*

Woensdag 22 augustus

- 09.30 uur Vervolg bespreking *Untersuchungen* (tekstlezing, discussie) - *Kim van Gennip*
- 15.00 uur Wittgenstein en de relatie tussen lichaam en geest - *Chantal Bax*
- 20.00 uur Wittgenstein en ethiek - *Walter van Herck*

Donderdag 23 augustus

- 09.30 uur Synesthaesia, metafoor en 'secondary sense' - *Michel ter Hark*
- 15.00 uur Wittgenstein en esthetica - *Rob van Gerwen*
- 20.00 uur Wittgensteins wijsjes: over muziek, taal en betekenis - *Erik Heijerman*

Vrijdag 24 augustus

- 09.30 uur 'Wie aan alles zou willen twijfelen, die zou nooit aan twijfel toekomen.'
Wittgenstein over zekerheid - Bert Keizer
- 11.00 uur Slotgesprek
- 12.30 uur Afsluitende lunch

Personalia

Dr. Chantal Bax is als Assistent in Opleiding verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, waar zij werkt aan een proefschrift met als werktitel 'Subjectivity after Wittgenstein'.

Dr. Peter Bloemendaal promoveerde op een proefschrift over Wittgenstein en religie - *Grammars of Faith* - en is docent levensbeschouwing en filosofie in het middelbaar onderwijs.

Dr. Harm Boukema is universitair docent moderne en hedendaagse wijsbegeerte aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en publiceerde verscheidene artikelen over Wittgenstein (en Russell). Zie ook: www.harmboukema.nl

Dr. Kim van Gennip studeerde filosofie in Nijmegen en bereidt een proefschrift voor over de ontwikkeling van Wittgensteins denken over epistemologische concepten.

Dr. Rob van Gerwen is als universitair docent esthetica verbonden aan de faculteit Geesteswetenschappen (Filosofie) van de Universiteit Utrecht.

Prof. dr. Michel ter Hark promoveerde in 1989 op het proefschrift *Innerlijk en uiterlijk: een studie van Wittgenstein's nalatenschap over psychologische begrippen* en is hoogleraar Geschiedenis van de filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Dr. Erik Heijerman studeerde filosofie en wiskunde aan de Universiteit Utrecht, en klavecimbel aan het Brabants Conservatorium. Hij is senior programmamaker aan de ISVW en gastdocent muziekfilosofie aan het Utrechts Conservatorium.

Prof. dr. Walter van Herck is hoogleraar filosofie aan de Universiteit Antwerpen en heeft vele publicaties op het gebied van de filosofie van de religie op zijn naam staan,

Dr. Bert Keizer is arts en filosoof. In 2000 verscheen van zijn hand *Ludwig Wittgenstein, taal de dwalende gids*.

Jan Sietsma MA studeerde filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen en is programmamaker aan de ISVW.

Prof. dr. Göran Sundholm is als hoogleraar verbonden aan de Faculteit Wijsbegeerte van de Universiteit Leiden. Zijn onderzoek richt zich met name op de geschiedenis van de logica en wiskunde van 1879-1935 (Bolzano, Frege, Russell, Wittgenstein).

Kosten

Arrangement 1: € 535,50 (cursus, koffie/thee, 5 maal lunchbuffet, 4 maal diner incl. 2 drankjes)
Arrangement 2: € 695,50 (arrangement 1 + eigen hotelkamer en ontbijtbuffet)

Vrienden van de ISVW: €13,50 korting

Personen tot 30 jaar krijgen 40% korting op het cursusgeld